

Gignilliat's studie er kort og veldisponeret. Det giver en fin indføring både i Barths overordnede syn på GT og i hans konkrete brug. Barths udlægnin- ger af Esajas er dog ofte noget kortfattede, selektive og "amputerede", netop fordi de indgår blandt en række bibeludlægninger omkring et dogmatisk te- ma, så *Karl Barth and the Fifth Gospel* handler derfor betydeligt mere om Barth end om profeten. Gignilliat leverer tillige et nyttigt indblik i interesser- ne bag "theological exegesis" og de mulige stridspunkter med den eksegesi, der ønsker at forblive historisk orienteret og sagligt adskilt fra kristen teologi.

Frederik Poulsen

Ninna Edgardh

Gudstjänst i tiden. Gudstjänstliv i Svenska Kyrkan 1968-2008. Forskning för kyrkan 12. Lund: Arcusforlag 2010. 245 s. SEK 237.

Efter indledende religionssociologiske betragtninger og kirkestatistiske rede- gørelser omkring gudstjenestefejring i de sidste 40 år i den svenske kirke lægger denne bog vægten på en fremstilling og analyse af de folkelige hold- ninger til gudstjenesten og den liturgiske udvikling, som først og fremmest kommer til udtryk i bevægelsen fra 1942- til 1986-kyrko-handboken. Ofte hæfter vi os i Danmark ved forskellene mellem de lutherske kirker i Sverige og Danmark. De er der også: I dansk betydning af ordet står den lutherske reformationsteologi svagere, mens frikirker og andre religioner står stærkere i Sverige end i Danmark. Hertil kommer forskellene i forholdet mellem folk og kirke, som for tiden bl.a. kan aflæses af, at folkekirkepræster i nye danske film bruges som (sympatiske) identifikationsfigurer, mens præster i svenske film optræder som religiøse gespenster (fx i den gode svenske film *Som i Himlen*). Men ser vi på nogle lidt længere udviklingslinier, som tilfældet er i denne bog, er det lighederne mellem vore kirker, der er mest i øjne faldende.

Udviklingen i Sverige er ikke blot bedre dokumenteret, men også mere ra- dikal end i Danmark. Det gælder den dramatiske overgang fra landbrugs- til industri- og senest til servicesamfund. Men det gælder også den svenske overgang fra en konservativt, nationalt (ikke uden videre statsligt) præget kirke til et selvstændigt trossamfund: Først i 1979 åbnes der adgang til bør- nealtergang, i 1993 får kirken indre selvstyre, i 1996 ophæves reglen om automatisk medlemskab for (udøbte!) børn af medlemmer af Svenska Kyr- kan, og år 2000 bliver Svenska Kyrkan et selvstændigt trossamfund.

På gudstjenestestatistikens områder er der også en ganske radikal udvik- ling: I 1999 var det 10 procent af svenskerne, der deltog i en religiøs aktivi- tet pr. uge, heraf seks procent i løbet af weekenden, men kun halvdelen af aktiviteten fandt sted indenfor Svenska Kyrkan. Gudstjenestedeltagelsen i Svenska Kyrkan faldt med 75 procent mellem 1927 og 1999 – mens med- lemsprocenten faldt fra 95,2 i 1972 til 71,3 i 2009. I samme periode gik konfirmationsprocenten ned fra 76 til 35, mens de øvrige kasualier fulgte med nedad i mere moderat tempo. Går vi endelig til deltagelsen i søndags-

højmassen er den halveret siden 1972, mens den samlede deltagelse i alle former for gudstjenester ligger nogenlunde stabilt i kraft af en lang række nye gudstjenesteformer udenfor højmassen. Men der er langt flere, der deltager i gudstjenesternes forberedelse og gennemførelse, og der er langt flere nadvergudstjenester med fortsat stigende deltagelse, ligesom der er massiv opslutning ved især dåbsgudstjenester. Siden år 2000 er antallet af församlinger (selvstændige sogne) faldet fra 2500 til 1500 – uden påviselige følger for antallet af gudstjenester. I øvrigt sættes der på det seneste også spørgsmålstegn ved, om der er nogen sammenhæng mellem antallet af gudstjenester og den samlede deltagelse i gudstjenesterne, som man hidtil har ment, også i Danmark.

De svenske 1986- og de danske 1992-alter- og ritualbøger med efterfølgende tillæg præges også af en række fælles udviklingstendenser. Det samme gælder periodens nye bibeloversættelser og salmebøger. Der åbnes op for et utal af liturgiske variationer efter lokal beslutning, der er tale om betydelig styrke i deltagelse i liturgien både for direkte medvirkende, fx læsere, og i kraft af menighedens inddragelse i liturgien, ligesom der generelt indføres en højere grad af mangfoldighed i de liturgiske udtryksformer. Generelt er man gået fra præstens til menighedens gudstjeneste i en relativt højkirkelig udgave.

Bogen leverer et godt bidrag til den nyeste del af den kirkelige praksishistorie, som generelt er langt bedre udforsket i Sverige end i Danmark. Samtidigt giver den en nyttig oversigt for yngre teologer og kirkeledere, som ikke selv har gjort udviklingen med. Selv om der i Sverige, modsat i Danmark, findes undersøgelser, der fokuserer på deltagerne, er det dog også i Sverige sammenhængen mellem den kirkestatistiske og den liturgiske udvikling, herunder den udførlige liturgiteologiske refleksion, som forekommer mest underbelyst. Selv i Sverige som i Danmark er det begrænset, hvad man ved om gudstjenesternes reception og funktion blandt kirkens medlemmer ud over den afstemning med fødderne, som kirkestatistikken afslører, når den ellers føres som i Sverige. Her er ét af mange indsatsområder for fremtidens kirkeforskning at tage fat på.

Hans Raun Iversen

Anders Jørgensen

Decorumkravet for præster. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011. 112 s. Kr. 160.

En bog, der fokuserer særskilt på de krav, der retligt set kan stilles til handel og vandel hos præster i folkekirken samt valgmenigheder mv. (og har bemærkninger om decorumkrav også til folkekirkens øvrige ansatte) er selvsagt interessant for teologer, der arbejder i en kirkelig kontekst. Dét, der bringer en anmeldelse i DTT af denne lille og yderst læseværdige bog, er imidlertid dens afsæt i en også fagteologisk relevant teoretisk indfaldsvinkel (bogens kapitel 2).

Her fremlægges det ikke mindst i regi af Selskab for Kirkeret så kendte begrebspar om kirkelige regler i samspil med retsdogmatikken i en ny og klar